

Т. О. Пожусьва,
кандидат економічних наук,
Запорізька державна інженерна академія

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Постановка проблеми. В Україні досягнення сталого економічного та соціального розвитку можливе лише за використання науково-технічних досягнень та розробок. Саме використовуючи ці чинники підприємство може ефективно функціонувати та виготовляти високоякісну та конкурентоспроможну продукцію. Розробка та впровадження підприємствами нововведень у промисловості, сільському господарстві та сфері послуг визначає загальну інноваційну активність економіки країни. Головною передумовою ефективного управління підприємством в сучасних умовах є оцінка його інноваційного потенційного потенціалу

Аналіз останніх досліджень. Вищезазначену проблему порушують чимало українських вчених, зокрема, В. Александрова, Ю. Бажал, А. Гальчинський, В. Геєць, Ю. Капіца, В. Корнілов, В. Семиноженко, А. Сухоруков та багато інших.

Аналіз публікацій свідчить, що дотепер не в повному обсязі висвітлювалась зазначена проблема в науковій літературі.

Постановка завдання. Мета даної статті полягає в аналізі проблем організаційно-фінансового забезпечення інноваційного процесу в Україні та визначенні основних напрямів сприяння розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Розвиток економіки будь-якого типу визначається активністю інноваційних процесів, економічною ефективністю нововведень, тобто результативністю перетворення науководослідних і дослідно-конструкторських робіт в інноваційний продукт, такий, як нова техніка та прогресивні технології, які сприяють зменшенню собівартості продукції та підвищенню її конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках.

На початку XXI ст. найважливішим завданням державної політики в Україні стає формування інституціональних механізмів та інфраструктур інноваційної моделі економіки на всіх рівнях — національному, регіональному, локальному.

Незважаючи на це, наразі немає чіткого визначення нормативно-правовими актами України всіх елементів ринкової інноваційної інфраструктури, що можуть бути

за призначенням віднесені до групи об'єктів підтримки інноваційної діяльності [6, с. 99 — 114].

Інноваційна інфраструктура — сукупність підприємств, організацій, установ, їхніх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Інноваційна інфраструктура зумовлює темпи (швидкість) розвитку економіки країни. Досвід розвинених країн світу підтверджує, що в умовах глобальної конкуренції на світовому ринку виграє той, хто має розвинену інфраструктуру створення і реалізації інновацій, хто володіє найбільш ефективним механізмом інноваційної діяльності.

Сучасні процеси в економіці України не сприяють технологічним змінам належної інтенсивності. Потужна інфляція в перші роки незалежності, невдала промислова політика сприяли тому, що багато інноваційних проектів перестали функціонувати.

Ще одним фактором, що мав несприятливий вплив на розвиток інноваційної діяльності промислових підприємств України, є зниження темпів інвестицій в основний капітал в Україні з початку 90-х рр. XX ст. [5, с. 5 — 7].

Аналізуючи сучасний стан інноваційної діяльності промисловості України, не можна не звертати увагу на інерцію в організації досліджень і розробок, намагання зберегти діючі протягом десятиліть інституційні структури, що відповідали вимогам адміністративно-командної економіки. Перетворення останніх років, не дивлячись на зміни в формах власності, ліквідацію більшості галузевих міністерств, виникнення нових організаційних структур тощо, до цього часу не торкнулись принципових основ тієї інституційної системи, що була характерною для радянської науки.

Аналіз інноваційної активності вітчизняних підприємств свідчить про вкрай негативну ситуацію в інноваційній сфері України. У 2008 р., лише на одному з шести промислових підприємств, частка інноваційної продукції становила понад 50%, тоді як на кожному другому до 10%. Загалом понад 90%, від загальної кількості промислових підприємств, взагалі не

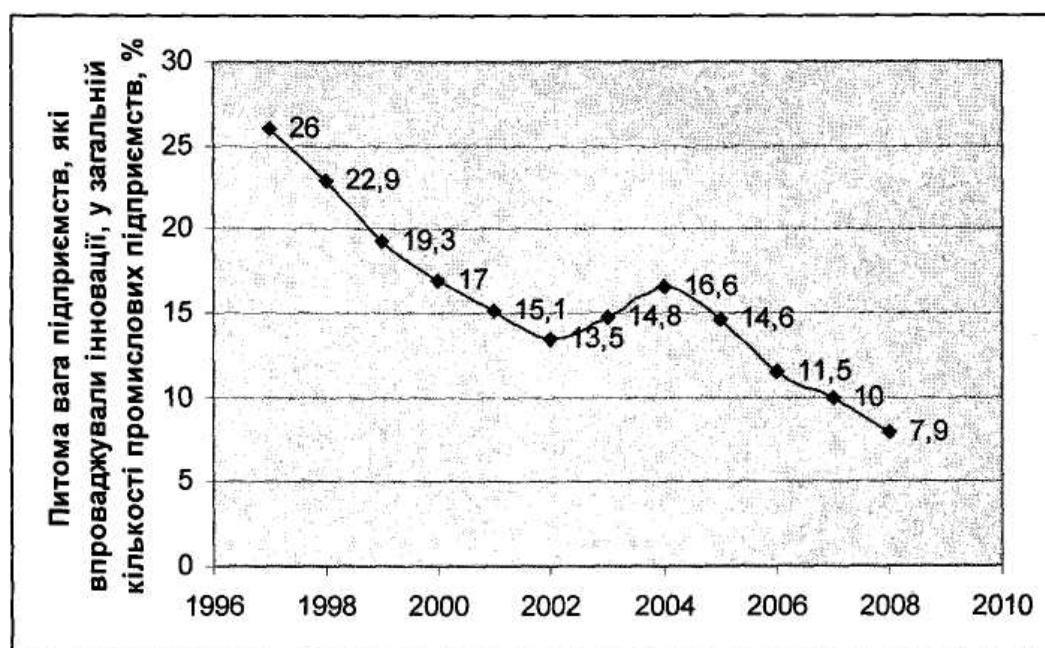

Рис. 1. Динаміка інноваційної активності підприємств (1997 — 2008 рр.)

здійснюють інновацій, оскільки неврегульованість нормативно-правової бази не сприяє інноваційній спрямованості інвестицій [3, с. 73 — 82].

До головних перешкод на шляху активізації інноваційного процесу на підприємствах України можна віднести:

1. *Дефіцит фінансових ресурсів для забезпечення наукових досліджень і впровадження інноваційних розробок.* Питання розробки ефективного механізму фінансування інноваційного розвитку посідало чільне місце на всіх етапах розробки інноваційного законодавства України, проте, до сих пір фактично залишається невирішеним. Суттєвим недоліком системи національного регулювання розвитку інноваційної сфери є те, що вона не лише не сприяє розширенню джерел фінансування інноваційного розвитку, але й протидіє залученню небюджетних коштів та виключає можливість формування спеціальних, у тому числі відомчих фондів фінансування інноваційних проектів та програм.

2. *Недосконалість нормативно-правової системи регулювання й стимулювання інноваційної діяльності.* В інноваційній діяльності існує практика ігнорування законодавства або призупинення дії статей законів, які стосуються фінансування інноваційної діяльності. Формування інноваційного законодавства засвідчує, по-перше, нерівномірність цього процесу на різних ділянках, що знижує роль правової бази інноваційних процесів у цілому, по-друге, — його фрагментарність і недостатність для забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.

3. *Невідповідність корпоративної структури, яка формується в Україні, головним вимогам інноваційного розвитку.* У промислово розвинених країнах значна частина потенціалу галузевої науки, пов'язаної з комерціалізацією результатів наукових досліджень, працює в межах великих корпоративних структур. Такі структури — замовники більшості наукових досліджень і розробок, формують ринок для частини наукового та конструкторського потенціалу, яка діє самостійно в межах малих інноваційних структур, забезпечуючи основну частину інвестиційної складової великих проектів. В Україні ж на сьогодні переважна частина галузевої науки виявилася за межами корпоративних структур і, відповідно, за межами відтворювальних механізмів фінансування.

4. *Недосконалість чинної системи пріоритетів розвитку науково-технічної сфери.* Визначення системи державних науково-технічних пріоритетів є вихідним орієнтиром для концентрації національних ресурсів з метою технологічного прориву. Формально таку систему в Україні вже створено, але її конкретне наповнення не відповідає вимогам перспективного розвитку та потребам світових ринків.

5. *Повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції.* Повільний розвиток нових галузей виробництва, зумовлений низькими обсягами та деформованою структурою корпоративних і державних інвестицій, скороченням внутрішнього інноваційного попиту з боку галузей високих технологій. Фінансування

досліджень переважно іноземними замовниками змушує вітчизняних розробників збувати свою науково-технічну продукцію іноземним фірмам на початкових етапах інноваційного циклу, перешкоджаючи тим самим накопиченню та розвитку науково-технічного потенціалу в Україні.

6. *Неготовність апарату державного управління до предметної діяльності, спрямованої на інноваційний розвиток економіки.* Ставлення державного апарату до питань інноваційного розвитку значною мірою відображається на непорозуміннях між державними службовцями та працівниками наукових та науково-дослідних структур. Деякі структури апарату державного управління розглядають інноваційний розвиток, як великий і непотрібний ризик для себе, а не як ефективний напрям у розвитку вітчизняних галузей економіки та України в цілому [2, с. 121 — 126].

Як свідчить зарубіжний досвід, головна роль в стимулюванні інноваційного розвитку промислових підприємств України полягає в створенні державою сприятливих умов для здійснення промисловими компаніями науково-дослідної діяльності, уведення в дію різних видів податкових і амортизаційних пільг.

Наприклад, законодавством Японії для стимулювання впровадження високотехнологічного й екологічно безпечного обладнання дозволяється в перший рік його експлуатації амортизувати 50% його вартості. Крім того, для малих та середніх підприємств існує пільговий режим очисного обладнання: у перші три роки можна амортизувати по 30% його вартості.

Українське законодавство також передбачає встановлення певних амортизаційних пільг, зокрема, статтею 21.4 Закону України „Про інноваційну діяльність”, інноваційним підприємствам передбачено дозвіл на прискорену амортизацію основних фондів і встановлено щорічну двадцятивідсоткову норму прискореної амортизації основних фондів групи 3. Прискорена амортизація дає підприємствам можливість швидкого накопичення коштів для заміни застарілого обладнання і технологій [1, ст. 21.4].

Подаємо такі пропозиції щодо поліпшення управління інноваційною діяльністю на вітчизняних підприємствах:

— створення та виділення в окремий підрозділ структури, яка б відповідала за впровадження, пошук та фінансування всіх інноваційних об'єктів на підприємстві;

— підвищення мотивації працівників до створення та введення нововведень в роботу підприємства;

— впровадження на заводі досягнень НТП поступово з метою оновлення обладнання та процесів діяльності.

Найкращим варіантом розвитку інноваційного середовища є налагодження тісного контакту між державою, безпосередньо зацікавленою в зростанні інновацій, що підвищують соціально-економічне благополуччя громадян, освітою в особі вищих навчальних закладів, які виступають джерелом інноваційних ідей, і бізнесом, здатним здійснити фінансування інноваційних розробок. Можливість здійснити назване завдання надає створення мережі технопарків [4, с. 41 — 48].

Метою створення технопарку є стимулювання зростання інноваційної складової, як одного з найважливіших системних чинників економічного розвитку, формування конкурентних переваг вітчизняної економіки, забезпечення національної безпеки країни.

Завдання, які покладено на технопарк:

— залучення фінансових коштів для інноваційної діяльності підприємств;

— створення інфраструктурного середовища для розвитку інноваційних продуктів в середині підприємств;

— утримання висококваліфікованих кадрів шляхом створення нових робочих місць відповідного рівня престижу.

Світовий досвід переконує, що технопарк є однією з безпрограшних форм вкладення капіталу. Його економічні переваги забезпечують концентрацію промислового й банківського капіталу. В Україні повноцінно функціонує всього 8 технопарків: „Інститут електрозварювання імені Є. О. Патона”, „Інститут монокристалів”, „Вуглемаш” тощо. Пільги стосовно їхнього оподаткування передбачені Законом України „Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків”. Для порівняння, у США функціонує біля 140 наукових технопарків, у Великобританії — 40. У цілому в Європі — більше 1500 науково-технологічних структур. Ці цифри свідчать про нагальну необхідність розширення української інноваційної інфраструктури, адже така кількість є недостатньою для успішного функціонування української економіки [7, с. 142 — 144].

Висновки. Українська економіка все ще перебуває в депресивному стані і єдиним виходом для держави є активізація інноваційної діяльності промислових підприємств України. У глобальній економічній конкуренції виграють країни, які забезпечать сприятливі умови для наукових досліджень і науково-технічних розробок, інноваційної діяльності у широкому розумінні.

Література

1. **Про інноваційну діяльність:** Закон України від 04.07.2002 №40-IV [Електронний ресурс]. — Ре-

жим доступу : zakonl.rada.gov.ua. 2. **Бреус С. В.** Аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств України / С. В. Бреус // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — №5. — С. 121 — 129. 3. **Денисенко М. П.** проблеми формування національної інноваційної системи України / М. П. Денисенко // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — №4. — С. 73 — 82. 4. **Захарін С.** Стимулювання інноваційної активності корпоративних структур / С. Захарін // Економіка України. — 2006. — №8. — С. 41 — 48. 5. **Іванілов О. С.** Інноваційний потенціал підприємства / О. С. Іванілов // Економіка. Фінанси. Право. — 2004. — №12. — С. 5 — 7. 6. **Лазутін Г. І.** Сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності / Г. І. Лазутін // Економіка і прогнозування. — 2003. — №2. — С. 99 — 114. 7. **Чабан В. Г.** Інноваційний потенціал підприємства та його оцінка / В. Г. Чабан // Фінанси України. — 2006. — №5. — С. 142 — 149.

Пожуєва Т. О. Організаційно-фінансове забезпечення розвитку інноваційного процесу на вітчизняних підприємствах

У статті розглянуто основні проблеми розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств і визначено механізми організаційно-фінансового за-

безпечення інноваційного процесу на підприємствах України.

Ключові слова: інноваційний процес, інноваційно-інвестиційний механізм, технології.

Пожуева Т. О. Организационно-финансовое обеспечение развития инновационного процесса на отечественных предприятиях

В статье рассмотрены основные проблемы развития инновационной деятельности отечественных предприятий и определен механизм организационно-финансового обеспечения инновационного процесса на предприятиях Украины.

Ключевые слова: инновационный процесс, инновационно-инвестиционный механизм, технологии.

Pozhuyeva T. O. Organizational and financial providing of innovative process development on domestic enterprises

The article considers the major problems of the innovation activity development on the domestic enterprises and defines the mechanisms of the organizational and financial support for the innovative process on the Ukrainian enterprises.

Key words: innovative process; innovation-investment mechanism; technologies.

Стаття надійшла до редакції 19.07.2011

Прийнято до друку 24.02.2012